

PROSTRANSTVO UŽASNOSTI

PREMIJERE

FESTIVALI

OBLJETNICE

RAZGOVOR

GLAZBENI

TEATAR

ESEJ

TEMAT

GAVRAN U

PARIZU

IZ STRANIH

ČASOPISA

TEORIJA

IZ POVIJESTI

NOVE

KNJIGE

DRAME

Mate Matišić:
Posmrtna trilogija
Hrvatski centar
ITI-UNESCO,
Zagreb, 2006.

U Biblioteci Mansioni Hrvatskoga centra ITI-UNESCO tijekom 2006. objelodanjena je knjiga drama Mate Matišića *Posmrtna trilogija*. Kako već sam naslov kazuje, knjiga se sastoji od triju međusobno povezanih drama – *Sinovi umiru prvi*, *Žena bez tijela*, *Ničiji sin*.

Njihova povezanost, međutim, nije obvezujuća ni za čitatelja ni za one koji ih kane scenski realizirati. Temeljna im povezanost leži u prostranstvu užasnosti koje rezultira klasičnom tragikom na svim dramskim razinama od individualne sudbine dramskih lica do općeg osjećanja svijeta.

Junaci ovih triju novih Matišićevih drama otpočetka nemaju nikakve šanse. Ona im je ukinuta i definirana čak i naslovom trilogije – *posmrtna trilogija*. Trilogija govori o mrtvima, njihov je epitaf, njihov nadgrobni spomenik. Sam autor reći će da govori o ljudima *na pola (ili su nestali, ili su u kolicima ili su čitavi, ali s unutrašnjim životom koji sam sebe ne može podnijeti)*.

Smrt kao jedino moguće rješenje posve je izvjesna

jer su junaci ovih drama otpočetka u sukobu sa svijetom, ljudima i zakonima na isti onaj način kako to čine i junaci klasičnih antičkih tragedija. Osobni moralni zakoni i egoistična otupjelost ostatka društva nalaze se na suprotnim stranama iste vage. Kako Matišić nije napisao melodrame, ishod je otpočetka jasan. Trostruko samoubojstvo glavnih lica samo je moderna inačica klasičnog antičkog žrtvovanja ili kažnjavanja tragedija. Po prvi put otkako piše, Matišić potiskuje ludizam i prepušta se iskonskoj tragičnosti. Stvarnost je tako transparentna da prikriva sve ostale Matišićeve postupke i to u sve tri drame.

Ipak, o čemu to i kako govore ove tri drame? Sve tri govore o mitovima suvremenoga hrvatskog društva (o Domovinskom ratu, o bezgrešnim hrvatskim vojnicima, beskompromisnim političkim zatvorenicima, o suživotu i oprostaju). Te mitove Matišić demistificira, dapače, kritički razotkriva i ogoljava. Pri tome svima koji *donkihotski* naivno traže jednom za svagda razjašnjenje, imenovanje, podjelu na krive i prave, ove drame daju težak zadatak – da istine osvjetljene nekim novim kritičkim i dvostrukim svjetlom pokušaju iznova izvagati pa tek potom napraviti tu neku idealnu podjelu na apsolutno krive i apsolutno nevine. Ako se u svojim ranijim dramama Matišić bavio konstrukcijom groteske, sada pak u samoj stvarnosti pronalazi dostatnu grotesknost i ludilo.

U drami naslovljenoj *Sinovi umiru prvi* radnju smješta u selo Ričice 2002. godine. Tema drame je potraga za tijelima poginulih u proteklom ratu. Premda je, naizgled, dovoljno tragično tragati za neoznačenim grobovima, Matišić razotkriva krajnost ljudske surovosti i opačine. Leševi postaju predmetom trgovine, a Jakovljevi sukob s trgovcima leševima dovodi do još veće obiteljske tragedije – ubojstva i samoubojstva.

U drami naslovljenoj *Žena bez tijela* glavno lice, umirovljeni hrvatski vojnik Martin, pokušava pred smrt *popraviti* zlo učinjeno tijekom rata. Nudeći brak prostitutki Emi kako bi njoj nakon njegove smrti pripala njegova mirovina (on umire od raka), nastoji olakšati svoju savjest. On je kao pripadnik Hrvatske vojske iz osvete ubio njezina supruga (zloglasnog četnika) i pomogao

nju silovati. Zlo se ne može popravljati. Ono uvijek radi samo novo zlo pa je tako i u ovoj drami. Martin dobiva u ruke pištolj od ratnih drugova s uputom da mu je dužnost oduzeti si život, a ne ženiti se srpskom kurvom.

U trećoj drami naslovljenoj *Ničiji sin* sablasti iz prošlosti najočitije određuju i urušavaju sadašnjost. Ivan je boreći se kao hrvatski vojnik ostao invalid, potom na najokrutniji način otkriva ne samo da mu je otac lažljivac i beskičmenjak koji svoju političku karijeru gradi na njegovoj invalidnosti i herojstvu nego je bio i *cinikar* dok je boravio u zatvoru, a potom saznaje da mu on uopće nije otac, nego mu je otac čuvar očeva zaptora, Srbin, čovjek koji je godinama ucjenjivao njegovu majku, a kojega je upravo ubio vlastitim rukama. Krug je strašan – ocoubojska, prevaren od svih, iskorišten, odlučuje se na spektakularno, groteskno *bezgrešno hrvatsko katoličko samoubojstvo na srpski pravoslavni način* – usred odjela s hrvatskim vojnicima bolesnim od PTSP-a Ivan fučka četničku pjesmu!

I iz ovako skiciranih sadržaja ovih drama očito je da Matišić ovoga puta ima potrebu govoriti jasno i konkretno. Drame imaju čvrstu konstrukciju: gotovo klasičnu ekspoziciju, zaplet, peripetije i rasplet s jasnim epilogom. Dramatičar odgaga otkrivanje pojedinih činjenica kako bi radnju učinio napetijom. Karaktere, odnose i situacije drži napetima i neizvjesnima pojačavajući efekt psihološkog trilera vrlo vješto upisanog u konstrukciji svake od triju drama.

On ne preže ni od crnoga humora ni od farsičnih obiteljskih elemenata. Ovo je, dakako, i snažan politički teatar jer sudbina svih dramskih lica zapravo u svojim temeljima ovisi o državi, o politici, o vlasti koja, iako nije izravno prozvana, određuje sudbine i prije početka i nakon svršetka ovih konkretnih drama.

Po tome prije svega, a i po činjenici da se bavi mnogim gotovo nedodirljivim temama suvremene povijesti (i stvarnosti), ovo su iznimno izazovne, hrabre, dojmljive i mudre drame.

Čitajući pažljivo rečenicu po rečenicu, neke gotovo sintagmatske cjeline ostavljaju dubok trag u čitateljevu duhu, a njihova značenja svoju najveću dubinu dobivaju u intimnom čitateljskom lamentiranju nakon zatvara-

nja knjige. Baš kao što je jedan Matišićev suvremenik zapisao – *čitanje je posve inimitna stvar jer u knjigama smo u stanju pročitati samo ono što želimo pročitati*. Ovu knjigu, na žalost, neki neće željeti ili znati pročitati, svi ostali će na jedan mučan način uživati u njoj.